

1 875-ci ilin 22 iyul tarixi. Azərbaycanın ictimai-mədəni həyatında daha bir təqvim tarixə qovuşdu. Milli mətbuatımızın təməlini qoyan "Əkinçi" qəzetiñ ilk nömrəsi nəşr olundu ve bu ölkə həyatında böyük əks-səda doğrdu. Qəzetiñ naşırı, redaktoru, korrektoru Azərbaycan milli maarifçilik hərəkatının banilərindən biri, təbiətşunas-alim Həsən bəy Zərdabi idi. Belə bir dövrde qəzetiñ təməlini qymaq böyük ziyalılıq, vətənpərvərlik tələb edirdi: iki ali dəyəri özündə birləşdirən Həsən bəy Zərdabi əslərə qovuşacaq bir yeniliyə, ilke imza atmış oldu. Əlbəttə ki, hüner, cəsarət tələb edən bir zamanın təqibləri gözünə almayan ziyanın görkəmli simalar məslekdaşı, silahdaşı oldu. Bu adlar sırasında imzası Azərbaycan ictimai-mədəni mühitine yaxşı tanış olan insanlar - Seyid Əzim Şirvani, Nəcəf bəy Vəzirov kimi simalar var idi. Dövrünün görkəmli maarifçiləri olan bu və ya digər şəxsiyyətlər "Əkinçi" qəzetiñ səhifələrində maarifçi və demokratik ideyalarını təbliğ edərək, ictimai-siyasi və bədii fikrin inkişafına böyük təsir göstərmışlər. Azərbaycan publisisti, pedaqoq, maarifçi-demokrat, təbiətşunas alim Zərdabi bütün həyatını xalqının maariflənməsinə, onun elmi biliklərə yiyələnməsinə həsr etmişdir. O, Xeyriyyə Cəmiyyəti, teatr və müəllimlik yolu ilə xidmet etdiyi xalqa daha çox xidmet etmənin yollarını axtarır və bunu qəzetiñ nəşrində görürdü. "Bizim Cəmiyyəti Xeyriyyə bina tutmadığından teatr təşkil etdiyimiz salonun boş qaldığı zaman anladım ki, müsəlman qardaşlarımızı bir yere toplayıb məktəblər açdıraraq küçədəki uşaqları oxutmaq mənkin deyildir. Elmsız bu dövrde yaşamaq mənkin deyildir. Nə etməli? Hər kəsi çağırıram gəlmirlər, göstərirəm görmürlər, deyirəm anlamırlar. Sonunda başa düşdüm ki, səs-küy salaraq, məcburi başa salmaqdan başqa çərəm yoxdur. Mütələq bu izah etdiklərimi bir gün başa düşən olacaqdır. Aşan bir suyun altına ne qədər sərt daş qoyursan qoy, zamanla o daş eriyib yox olacaqdır. Əger elədirse, doğru söz də bir gün başa düşüləcekdir. Onun üçün mütələq qəzeti nəşr etdirmek gərəkdir. Hər il qəzeti oxuyanlardan 10 nəfər anlaşa, onların sayı hər il artacaqdır. Suyun öünü kəsən o bənd sonunda dayana bilmeib yixiləcaqdır!". Beleliklə, o bu məqsədine çatmaq üçün isaraları olaraq mücadilə edir. Təbii ki, Həsən bəy Zərdabinin gördüyü işlərin hamısı milletin tərəqqisi namine idi. Hər addımda vətənpərvərlik özünün biruza verirdi. Əlbəttə ki, mətbuatın olması dövr üçün zəruri idi. O ana dilinə qəzeti nəşr etmək fikrine hələ Qubada, mahal məhkəməsinin katibi işlədiyi dövrde gəlmüşdi. Büyük Azərbaycan maarifçisi Abbasqulu bəy Bakıxanovun qardaşı tələb olunan maliyyə xərclərini öz üzərinə götürürdü.

Əlbəttə ki, çar Rusiyasında 1865-ci ildə qəbul olunmuş "Senzura haqqında qəti qanun"dan sonra mətbuatda nəşrin qeydə alınması və çapı olduqca çətin iş idi. Həsən bəy Zərdabi qəzeti çıxarmaq fikrine 1868-ci ildə düşmüşdü. Lakin çar idarələrindəki süründürməçilik, hərc-merçlik Zərdabinin qəzeti nəşr etmək arzusunu uzun müddət çin olmağa qoymadı. Qəzetiñ nəşrinə icazə alma 7 il çəkdi. Zərdabinin rəsmi orqanlara ilk müraciəti isə 1873-cü ilin aprel ayında oldu. Qəzetiñ belə adlandırılmasi isə çar rejiminin fikrini qəzetiñ daşıyacağı əsas ideya istiqamətindən yayındırmaq məqsədi gündürdü. Qəzetiñ nəşrinə 1875-ci ildə icazə verildi və iyul ayının 22-də "Əkinçi"nin ilk sayı işıq üzü gördü. Bu tarixdə etibarən Azərbaycanda milli dövri mətbuatın əsası qoyuldu. Cəhalətə və mövhumatə ağır zərbə vurmaq, xalqa maarifçilik aşılamaq, ana dilinde qəzeti oxumaq missiyasını üzərinə götürən Zərdabinin məsləkdaşları qarşılara olduqca məsuliyyətli vəzifə qoydular. "Əkinçi"nin ilk nömrəsində Zərdabi "Daxiliyye", "Əkin və ziraət", "Elmi xəbərlər", "Tazə xəbərlər" bölmələrini olacağının yazıldı. Həsən bəy Zərdabi yazdı: "Hər bir vilayətin qəzeti gərək o vilayətin aynası olsun" və ya "Xalqın hər bir dərdi və xahişi o qəzetiñ çap olunsun ki, o qəzetiñ xalqı aynada görən kimi görüsün".

Bir tribunaya çevrilən "Əkinçi" qəzetiñdə elm, maarif və mədəniyyətin, ədəbiyyat və incəsənətin inkişafına, yeni tipli məktəblərin yaradılmasının zəruriliyinə aid materiallər yer alındı. Canlı xalq dilinə əsaslanan qəzeti sadə və anlaşıqlı bir dildə oxucularının görüşünə gəldi. Xalqın elmi və mədəni cəhətdən tərəqqi etməsi uğrunda çalışıan "Əkinçi" xalqı cəhələtdən, fanatizmdən uzaqlaşdırmaq, onlara hüquqlarını anlatmaq, xalqın savadlanmasına kömək məqsədi ilə misilsiz işlər görürdü. Məlum olduğu kimi, qəzetiñ cəmi 56 sayı işıq üzü gördü və qəzeti ayda iki dəfə 300-400 tirajla nəşr edildi. Cəmi 2 il fəaliyyət göstərəsə də, xalqımızın mədəniyyət tarixində böyük ad qoyan "Əkinçi" qəzeti Azərbaycan tarixinə yazılın şəxslər səhifələrdən biridir.

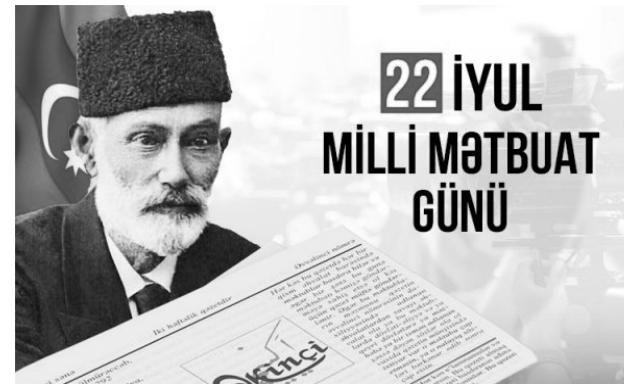
MÜSTƏMLƏKƏÇİLİK SİYASƏTİ, GERİLİYİ, MÖVHUMATI AMANSIZ SATIR ATEŞİNƏ TUTULDU

1877-ci ildə "Əkinçi" qəzeti bağlandıqdan sonra müxtəlif səylər göstərilməsinə

baxmayaraq, ölkəmizdə bir müddət azərbaycanca mətbu orqan nəşr edilmişdi. Ölkədə cərayan edən ictimai proseslər və cari məsələlər bir müddət yerli rusdilli mətbuatda öz əksini tapırdı. Bakıda rus dilində çıxan ilk qəzeti isə, birinci nömrəsi 1871-ci ilin mart ayında işıq üzü görən "Bakinski listok"

148 yaşlı "Əkinçi"

Əsrlərə qovuşacaq tarix - 22 iyul 1875-ci il

22 İYUL
MİLLİ MƏTBUAT
GÜNÜ

olmuşdur. 1876-ci ildə ikinci rusdilli qəzet "Bakinskiye izvesiya" nəşrə başlamışdır.

Çox keçmir ki, 1879-cu ildə Hacı Səid Əfəndi Ünsizada Tiflisdə "Ziyavi-Qafqaziyə" qəzetiñ çıxarmağa nail olur. Qəzetiñ cəmi 104 nömrəsi çıxdıqdan sonra 1880-ci ildə, o, əcapını dayandırır. 1883-1891-ci illərdə Tiflisdə "Əkinçi" üslubunu davam etdirən "Kəşkül" qəzeti və jurnalı işıq üzü görür. XX əsrde isə, Azərbaycan dilində çıxan qəzet Məmmədəğa Şaxtatskinin 1903-cü ildə Tiflisdə buraxdığı ictimai-siyasi, iqtisadi, elmi, ədəbi "Şərqi-rus" qəzeti olmuşdu. Qəzetiñ Azərbaycanda ictimai fikir tarixinin inkişafında xüsusi yeri danılmazdır. Qəzetiñ dünyəvi elmlər, ana dili, qadın azadlığı ilə bağlı mütərəqqi fikirlər öz əksini tapırdı.

Cəlil Məmmədquluzadənin təşəbbüsü, redaktorluğu və naşırlığı ilə 1906-ci il aprelin 7-də Tiflisdə həftəlik illüstrasiyalı ilk Azərbaycan satirik jurnalı - "Molla Nəsrəddin" işıq üzü görür. Mütərəqqi ideyaların carçası olan "Molla Nəsrəddin" jurnalı müstəmləkəçilik siyasetini, geriliyi, mövhumatı amansız satira atəşinə tutur, Azərbaycan dilinin saflığı uğrunda ardıcıl mübarizə aparır. Bütün təqib və təzyiqlərə baxmayaq, "Molla Nəsrəddin" in haqq səsi, çox keçmədən, Qafqazın hüdüdlərini aşın Rusiyada, türk aləmində, bütün Yaxın və Orta Şərqdə eşidildi.

Azərbaycanın 1918-ci il mayın 28-də öz müstəqilliyini qazanmasında milli mətbuatın da mühüm rolunu qeyd etməliyik. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin bütün xadimlərinin hem bir lider kimi formalasmasında, hem də onların siyasi fəaliyyətinin gerçəkləşdirilməsində mətbuatın misilsiz xidmətləri vardır. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə ümummilli platformdan çıxış edən "Azərbaycan" qəzetiñin dahi Üzeyir bəy Hacıbəyli tərəfindən nəşr edilməsi ictimai-siyasi proseslərin milli mədəniyyətin inkişafı ilə nə qədər bağlı olduğunu en bariz nümunəsidir.

Azərbaycanın mətbuatının xronoloji ardıcılığına nəzər salsaq görərik ki, 1920-ci ildə Azərbaycanda Sovet hakimiyyəti qurulduğandan sonra 1921-ci ildə "Maarif" və "Qırmızı günəş", 1923-cü ildə "Gənc pioner", 1927-ci ildə "Pioner" jurnalı, "Azərbaycan pioneri" qəzeti və s. mətbuat organları nəşr edilir. 1923-cü il ildə Bakıda Şərqi qadınlarının, xüsusiilə, Azərbaycan qadınlarının ictimai-siyasi həyata alışdırmaq məqsədiyle aylıq, ədəbi, ictimai və siyasi jurnal olan "Şərqi qadını" nəşr olunub. 1938-ci ildən "Şərqi qadını", "Azərbaycan qadını" adı ilə nəşr olunmağa başlayıb. 1934-cü il sentyabrın 2-də "Komunist maarifi" qəzeti nəşrə başladı. 1938-ci ildə adı dəyişdirilərək, "Müəllim qəzeti" adlandırıldı. Sonrakı illerdə "Ədəbiyyat", "Azərbaycan pioneri", "Kirpi" jurnalı, "Bakı" və s. qəzetiñ meydana gəldi.

MƏTBUATIN İNKİŞAFINDA DÖNÜŞ

Azərbaycan öz müstəqilliyini bərpa etdiqdən sonra, həyatiñ bir çox sahələrində olduğu kimi, mətbuatın inkişafında da döñüş yaranı, siyasi plüralizm və söz azadlığını təmin etmək üçün mühüm işlər keçirildi. Azərbaycan mətbuatının sürətli inkişafı respublikamızda dünya standartlarına cavab verən müstəqil kütłəvi informasiya vasitələrinin yaranmasına gətirib çıxarı. Azərbaycan müstəqilliyini qazandıqdan sonra yeni demokratik mətbuatımız azadlıq və müstəqillik dəyərlərinin təbliğatmasına çevrildi. 1993-cü ildən başlayaraq, KIV-in inkişafında elde olunmuş nəqliyyətlər Ümummilli Lider Heydər Əliyevin bu sahəyə müstəsna diqqət və qayğısı nəticəsində, gerçəkləşdi. Ulu Önder Heydər Əliyevin milli mətbuataya olan münasibəti və qayğısı nəticəsində formalama və inkişaf prosesində bir sıra təbii və sənli maneələrlə üzləşmiş azad, demokratik mətbuatımız ictimaiyyətin operativ, obyektiv informasiyaya tələbatını cavablaşdırmaq nail oldu. "Jurnalıstanın dostu" adını qazanmış Ulu Önder Heydər Əliyev, ölkəmiz mühərribə şəraitində yaşasa da, böyük cəsaretə əvvəlcə hərbi senzurəni, 1998-ci ilin avqustunda isə, bü-

tövlükde, KIV üzərində dövlət senzurasını ləğv etdi. Heydər Əliyevin 1998-ci il 16 avqust tarixi "Azərbaycan Respublikasında söz, düşüncə və informasiya azadlığının təmin edilməsi tədbirləri haqqında" Fərmanı ilə ölkədə kütłəvi informasiya vasitələri üzərində senzura ləğv edildi. Bu Fərman kütłəvi informasiya vasitələrinin sürətli inkişafına ciddi təkan verdi.

**"BÜTÖVLÜKDƏ, SÖZ AZADLIĞI
HƏR BİR ÖLKƏ ÜÇÜN, ÖLKƏNİN
INKİŞAFI ÜÇÜN ƏN VACİB OLAN
MƏSƏLƏLƏRDƏN BİRİDİR"**

Bu gün hərtərəflı inkişaf edən Azərbaycanın inkişaf dinamikası milli informasiya resurslarından da yan keçməyib, onların ümumdünya informasiya şəbəkəsindəki çəkisini artırıb və rəqəbet qabiliyyətini yüksəldib. Ulu Önder Heydər Əliyevin siyasi kursunu uğurla davam etdirən Azərbaycan Prezidenti Cənab İlham Əliyev söz və mətbuat azadlıqlarının inkişafını respublikanın demokratikləşməsi prosesinin vacib amili kimi dəyərləndirir. Dövlət başçısı İlham Əliyevin səyləri ilə qəzet-jurnalların maliyyə-təsərrüfat fealiyyəti üçün elverişli şərait yaradılıb, onların borcları ləğv edilib. 2005-ci il 21 iyul tarixində "Azərbaycan mətbuat işçilərinin təltif edilməsi haqqında", "Azərbaycan mətbuat işçilərinə fəxri adları verilməsi haqqında", habelə, "Kütłəvi informasiya vasitələrinin maliyyə yardımı göstərilməsi haqqında" sərəncamların imzalanması jurnalistlərin əməyinə yüksək qiymətdir. Prezident İlham Əliyevin 2008-ci il 31 iyul tarixli "Azərbaycan Respublikasında kütłəvi informasiya vasitələrinə birdəfəlik maliyyə yardımı göstərilməsi haqqında", eləcə də, "Azərbaycan Respublikasında kütłəvi informasiya vasitələrinin inkişafına dövlət dəstəyi konsepsiyasının təsdiq edilməsi haqqında" sərəncamları isə, təsdiqləyib ki, ölkəmizdə mətbuat göstərilmə dövlət qayğısı davamlı və sistemli səciyyə daşıyır. Dövlət başçısının 2009-cu il 3 aprel tarixli "Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Kütłəvi İnformasiya Vasitələrinin inkişafına Dövlət Dəstəyi Fonduñun yaradılması haqqında" Sərəncamı da, məhz konsepsiyyada əksini tapmış məsələlərin praktik suretdə gerçəkləşdirilməsi baxımından, mühüm əhəmiyyət kəsb etmiş oldu. Əger bu gün mətbuat göstərilmən yüksək diqqət və qayğıdan söz açıraqsa, jurnalistlərin mənzil probleminin həlli üçün Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Ehtiyat Fonduñun vəsatın ayrılmamasını da qeyd etməliyik. Dövlət başçısının "Azərbaycan mətbuat işçilərinin sosial mədafiəsinin gücləndirilməsi haqqında" 2010-cu il 22 iyul tarixli Sərəncamı ilə jurnalistlər üçün yaşayış binasının tikilmesi dövlətimizin yüksək diqqət və qayğısının əyani təsdiqidir. Jurnalistlər üçün 156 mənzildən ibarət 17 mərtəbəli bina inşa olundu. Daha sonra dövlət büdcəsində nəzərdə tutulmuş Prezidentin Ehtiyat Fonduñan Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Kütłəvi İnformasiya Vasitələrinin inkişafına Dövlət Dəstəyi Fonduñan maliyyə vəsaitinin ayrılması neticəsində 255 mənzilli ikinci bir bina da istifadəyə verildi. 2017-ci il iyulun 20-də isə Prezident İlham Əliyev jurnalistlər üçün tikilmiş ikinci binada Milli Mətbuat Günü münasibətilə mənzillərin paylanması mərasimində iştirak etdi, dövlətimizin başçısı, həmçinin, üçüncü binanın təməlini qoydu. Həmin gün Azərbaycan Prezidentinin Sərəncamı ilə üçüncü binanın tikintisi üçün 2017-ci il dövlət büdcəsində nəzərdə tutulmuş Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Ehtiyat Fonduñan 5 milyon manat ayrıldı. Dövlətimizin başçısının daha bir Sərəncamı ilə Azərbaycan Respublikasında nəşr olunan qəzətlərə birdəfəlik maliyyə yardımı ayrıldı. Bütün bunların neticəsidir ki, Prezident İlham Əliyev 2017-ci ildə də "Jurnalistlərin dostu" mükafatına layiq görüldü.

Bütün bunlar göstərir ki, Azərbaycanda kütłəvi informasiya vasitələrinin inkişafı, jurnalistlərin sosial şəraitinin yaxşılaşdırılması her zaman Prezident İlham Əliyev diqqət mərkəzindədir. Bu Azərbaycan Prezidentinin kütłəvi informasiya vasitələrinə, jurnalist əməyinə verdiyi yüksək qiymətin göstəricisidir. Bütün bunlar, həm də təsdiqləyir ki, Azərbaycan əhəmiyyəti ölkədə söz və mətbuat azadlığının başlıca təminatçıdır. Belə ki, bu gün Azərbaycanda yüzlərlə media orqanı fəaliyyət göstərir. Yüzlərlə qəzeti nəşri vasitəsilə dünyada gedən bütün proseslər sərbəst şəkildə diqqətə çatdırılır.

Bu gün artıq mətbuatımızın 148-ci ildönümüñ qeyd edirik. Mətbuat Günü təkcə jurnalistlərin yox, bütövlükde, cəmiyyətin bayramıdır. Çünkü azad söz cəmiyyətin təməl daşıdır. Büyük bir tarixi yol keçən milli mətbuatımızın xalqımızın hayatında çox böyük rolü var.

Zümrüd BAYRAMOVA